

Mathalizi-Ab-Gwenc'hlan (Georges Le Rumeur) (Foujera 1882 – Azay-Le Rideau 1942)

Breiz Divarvel : Dibab sonigou brogar. Bet embannet e 1913.

Modernnaet eo bet an doare-skriva. Faziou kemmaduriou ha viou-koukoug a zo er skrid orin. Reizet int bet.

Meur a varzoneg 'zo nasionalist Souezuz eo : an darn-vrasa euz "nasionalisted" Vreiz a zo tud a zo bet savet a-hed ar vevenn goz.

Taolenn

Kentskrid gand ar Barz Taldir	Ali berr	
Kinnig	Va ano barz	
Pedenn	Karantez-Vro	
Ar varzed	Devez hañv	
Breiz divarvel	Korventenn	
Pez a lavare George Sand	Breh-Helian	
Heñveldigez	Beure lirzin	
Yez ar Gelted	O Mor !	
An euzusañ tra	Va ene	
Buhezusted on Gouenn	Stad al labourer-douar	
Dihunom !	Chalmou va Bro	
Kentoh mervel !	D'eur Henvreur	
Anken	Breiziz penn-kil-ha-troad	
O ! heol !	D'on Breiz hepken !	
Reier Ploumanah	824 – 851	
Serr-noz	Adsavedigez Breiz	
Ar glañvourez yaouank	Da Loeiz Kerzilin	
Krenet	Bro-Gerne	
Youlou ar Vreiziz	Da Germarker	
Breiz hag he mibien	Esper Brizeuk	
Me 'gar...	Lorh a zo ennon	
Mann da hortoz	Huñvre ha gwirionez	
Menez-Bre	An amzer 'hall tremen...	
Va hoantiz	Mestr ha mevel	
Enez Eusa	Banniel Breiz	
An amzeriou 'zo arru		

Kentskrid

Er bloavez 1882, d'an 28 a viz Eost, e hane er Radenneg, lodenn-vro Ille-ha-Vilaine, eur poupig hag a oa roet dezañ gand e dud an ano a Georges. E dad a oa eun Tregeriad divroet, Yann-Loeiz Ar Rumeur e ano, hag a honeze e vuhez evel den implijet e-barz stasion hent-houarn ar gêr-ze.

Nebeud amzer goude e henivelez, mamm Georges, a oa genidig a Vreiz-Uhel, a rentas he ene da Zoue, ha setu eun emzivad bihan chomet war divreh e dad.

E dad-koz, kemener e Lannuon, hag eur hoar d'e dad, euz an heveleb kêr, a ginnigas dre vadelez d'an intañv rei dorn dezañ da zavel e grouadur. Setu eno penaoz e teuas Georges ar Rumeur da veva da vro e dud koz.

Petra bennag, e skrive din eur wech, « biskoaz ma herent n'o-deus lavaret eur ger brezoneg din », na, 'vid-se, an êr breizeg, en hini¹ e vevas en Lannuon beteg an oad a 14 vloaz, ne chomas ket heb merka war e demper². An arvestou euz "Bro goz e dadou", ar yez vurzuduz, ken disheñvel ouz gallegaj kêriz, a gleve beb yaou war al leur-gêr pa zeue ar beizanted a dro war dro d'ar marhad, kement-se oll ne oa ket heb digeri dirazañ eun dremmwel all, heb leuskel eun aroudenn don en e spered a vugel, heb aoza an toaz tenerig-se da zegemer diwezatoh ar peurstumm a vije roet dezañ dre eun deskadurez haz dre eun darempred broadel.

Da 14 vloaz, Georges a guitaas Lannuon evid mond daved e vamm-goz – mamm e vamm – o chom e Roazon. Eno e peurreas e zeskamant en eur heuill tri bloaz c'hoaz ar skol primaër³, ha d'an oad a zeiteg vloaz, en em lakaas war ar vicher a horolacher, war an hini⁴ e labour bepred.

*

Buhez eur micherour evel-se ne vefe ket disheñvel nemeur deuz buhez meur a genvreur all dezañ *paneved* eun dra, tra pouezuz, hag a ra gand ar vuhez plên ha distroñs-se, eur vuhez vurzuduz ha kaer, paneved, emezon-me, d'an hadenn a gouezas en ene-ze, hag a lakaas da ziwan ennañ bod dispar ar Varzoniez vrogar ar burra hag ar vuia teleneg⁵.

Pa oa Georges ar Rumeur o labourad an horolacherez en Roazon, er bloavez 1900 – gwelit amañ penaoz tud partiet a beb avel a zegouez asamblez en heveleb kroazhent, - me a oa ivez en kêrbenn Breiz o studial al lezennou.

Savet am-oa greet eno eur vreuriezh etre ar Studierien vreton. Ar gazetenn *Ouest-Eclair* a oa hekleo on bodadegou. Georges ar Rumeur, pa lenne ar rentadou-kont euz on dastumadegou breizad, a zante e wad o vervi. A-greiz-oll, e teuas soñj dezañ euz ar bloaveziou tremenet en Lannuon ; euz ar gizioù breizeg damwelet war ar mêz evel en eun huñvre berr, euz ar yez klevet o tiston war ar marhallah⁶, d'ar yaou... Hag e galon a skoe taoliou pounner en e vruched, evel da hopal dezañ :

« Rumeur ! Sao 'n ez sao ! Petra 'hortozez evid mond da gaoud da vreudeur ? »

Mez siwaz ! Daoust hag e vreudeur a anavezje anezañ ? Ne ouie poz brezoneg ebed ! Ne oa ket eur Breizad tre. Mankoud a ree dezañ an alhwez aour a zigorje dezañ peb dor.

E vennoz a oa greet. Deski brezoneg a raje. Ne chomas ket da varhata.

E dammig espern a oe lakaet da goumananti da *Groaz ar Vretoned*, da *Gloc'hdî Breiz*, d'an *Herminik*, da brena gramadegou ha leoriou evid studial ar yez. Kement ha ken bihan e reas Georges ar Rumeur, gand eur gwir lorch :

---

¹ en hini : en pehini, er skrid orin.

² war e demper : war e demz-spered.

³ ar skol primaër : ar skol derez kenta.

⁴ an hini : war behini, er skrid orin.

⁵ teleneg : lirenneg.

⁶ **war ar marhallah** : (notenn gand Embann an Hirwaz- ano leh ar marhad.

« Mestroniet am-eus yez ma Zadou ! Ar spered keltieg, adkavet am-eus anezañ ! »

Neuze, leun a fiziañs, mab bihan kemener koz Lannuon a yeas da gaoud Olier Sagory, rener Breuriez ar Studierien Vreton en 1903, ha war e houlen e oa degemeret e-touez e genvroiz yaouank.

Adaleg ar mare-ze, Georges ar Rumeur a zo bet eun harper feal hag entanet d'an *Emzao*.

En em lakaad a reas da zevel rimou brezoneg. Da genta e oant digompez ; med beb eun tammig an Awen Naturel a oa ennañ a gavas he zu da vleunia en eur yez kizellet, c'hwek, difazi. Hebdale, *Sonigou* Ar Rumeur a reas tro ar wask vreizad. *Kloc'hdi Breiz, Kroaz ar Vretoned, Ar Vro*, a embannas anezo.

Hag er bloavez 1907, e-pad goueliou Keltieg Sant-Brieg, Gorsedd an Drouized hag ar Varzed a zihaouas al labourer uvel-ze deuz e boan en eur aotrei dezañ an titr a Varz hag ar Zae hlaz, d'ar re⁷ en-deus greet abaoe kalz a enor.

*

Setu ma ya bremañ leor kenta-ganet ar Barz "Mataliz" da zond dirag pobl Breiz-Izel.

Pobl Breiz-Izel a raio dezañ degemer mad, rag, ouspenn ma'z eo skrivet gand eur micherour, dibaot a leor a hallfe en ken nebeud a bajennou rei ken aliez a gentel.

Galloud a ran lavaroud eo turniet gantañ deuz kreh d'an traoñ : rag n'eo ket ar Sonigou hepken o-deus talvoudegez dispar : ar Poltrejou ivez a zo bet dezignet gand « Mataliz », dornet mad evel ma vo gwelet, ha seul-vui delliduz a hourhemennou an dud a anaoudegez, Ma 'n-eus, en dezin evel en pep tra all, en em hreet e-unan.

En eur lenn *Breiz divarvel*, gwitibunan a hall deski penaoz e teu eul labourer da veza, gand youl ha poan, eur Breizad rik, eur Barz awenet, hag eun Den, e lavaridigez ledann ar ger.

Taldir Jaffrennou

---

⁷ d'ar re : da bere, er skrid orin.

Ali berr

Al labour uvel-mañ a zo reizet hervez doare-skrivañ « *Emgleo ar skrivagnerien* ».

E penn ar gwerzennou hepken em-eus heuliet ar frankiz lezet d'ar varzed, na petra 'ya, diwar-benn al lizerennou kreñv pe vlot, deze da glotañ gwelloh a zo, kenkoulz evid an daoulagad ha 'vid an dioukouarn.

Kinnig

Al levrig-mañ 'zo kinniget
D'an oll Arvoriz a labour
Da ziwall o Breiz venniget
Ouz kraban ar Gall enebour,

D'an oll Arvoriz a hoanta
Ober ganti eur Vro nerzuz⁸,
Eur Vro goant 'mesk ar re goanta,
Eur Vro dishual, difêzuz,

Krinniget eo, dreist-oll, d'ar re
A zo en he fenn : d'ar Varzed
Leun a ouiezegez hag ar re⁹,

Dindan sell ar bed souezet,
A stur ken dispar en eur mor
Du a rehell, bag an Arvor.

---

⁸ Ober ganti eur Vro nerzuz : nasionalist e oa evel meur a skrivagner an amzer-ze.

⁹ ar re : pere, er skrid orin ;

Va ano barz

Mataliz ! lesano va gourdadou karet,
Lesano o-deus oll douget 'pad o buhe'
Gand kemend a herrder : hag a zoug c'hoaz hirie,
En kêrig Lannuon, va zud-koz enoret !

Setu em-eus ivez, d'am zro, da gemered
'Vid boud va ano 'barz ! Keid m'en-devo truez
Ouz va zamm lorvig paour an Ankou mud ha gouez,
Ganin, heb fallaenn, heb gwander, «'vel m'eo red,

'Vi douget, m'hen tou kreñv ! O ! lesano lirzin !
Lesano dudiuz ! Rag war-zao e vezin,
Bemdez, evid divenn kaloneg ha dalhmad,

Evid divenn ar Gwir, evdi divenn ar Mad,
Ha spered keltieg Breiz-Izel, va bro goant,
Ken hegaset hirie gand ar Gall diskiant !

Gwengolo, 1908.

Pedenn

Yor¹⁰ azeulet ! Yor gallouduz !
O ! Kemer damant ouzom-ni !
Lak an Esper da zuhuni
En on halonou hirvouduz !

D'on barzed kadarn ro skoazell
Evid ma hellfont kas da vad
O labour santel ha kreñvaad
Speerd enoruz Breiz-Izel !

Eo, 'vel gwechall-goz, d'on divreh
An nerz dall red 'vid kaoud an treh
War on oll waskerien haro !

Skuiz eh om o houzañv, o Mestr !
Ro dim-ni eur Vro digabestr
Pe ar maro !

Genver 1910.

---

¹⁰ Yor : **notenn gand ar skrivagner** : Ano a vez greet ouz Doue gand barzed gwechall.

Karantez-Vro

Ma ne vijen Breizad, Breizad 'karfen bezañ !
Me 'garfe boud ganet en bro ar bleun melen,
Bro na baouez enni an avel da hwezañ
Hag ar barz da ganañ nerzuz war e deleñ !

Euzusañ tonkadur ! Ma vijen bet, siwaz !
Ganet e bro Haskogn pe c'hoaz en Normandi,
En dra-ze pa zoñjan broud garo an anoaz
En em ene e skorn peb elfenn a zudi !

Rag eul lorh dizivez eo din bezañ Breton,
Bezañ mabig da Vreiz ! da Vreiz an dud penneg
Ha leun a galonder ! da Vreiz ar brezoneg !

'Vid he meuli, va mouez, heb arzao, a ziston...
O douar va zadou ! O Mamm-vro venniget !
Va halon 'zo 'vidout a garantez karget !

Eost 1909

Ar varzed

Ar varzed a zo tud a furnez, a veoder
Hag ar re 'deus touet, gand ar brasañ herrder,
Da voud 'pad o buhez divennourien dalhuz
Ha gwez Keltia goz, o Mamm-Vro dudiuz.

Ne grenont dirag mann ! Ne stouont dirag den !
« Ar gwir eneb d'ar Bed ! », setu o youhadenn.
Labourad 'reont oll heb arzao, heb ehan
Da gelenni poblou Breiz-Veur ha Breiz-Vihan.

Euz pleg-mor kêr Dublin da ruiou kêr Redon,
Euz tal briz ar Ben-Mor¹¹ da rehell ar Snowdon¹²,
O moueziou a entan ar halonou kerreiz¹³.

Derhel a reont stard bannielou an diou Vreiz
Ha 'vel gwechall gouenn hlan ar Gelted difêzuz
A lak he oll esper en o youlou nerzuz.

Eost 1905.

---

¹¹ Ben-Mor : **notenn gand ar skrivagner** : Menez uhel a Vro-Zaoz.

¹² Snowdon : **notenn gand ar skrivagner** : Gwyddfa en Kembraeg, menez a Vro-Gembre.

¹³ kerreiz : **notenn gand ar skrivagner** : klouar.

Devez hañv

Eun deiz, da ziskuizañ goude eur bale hir,
Chalmet, eh azezis en eur vruged joañ,
O henel 'oa an hañv, ha bannou dudiuz
An heol a beurdomme kein kaled ar veinhir¹⁴.

War-horre pep tosen bagadou niveruz
A zeñved a beure eur yeot leun a hwez-vad,
Hag en disheol teñval an dero, gand eurvad,
Ar mesaer a zoñje d'e goantiz jodou ruz.

Ne oa dre-oll nemed gêder ha levne' :
Ar wenanenn e-mesk ar bleuniou 'zafrone
Keid am vije didrouz ar valafenn zeder.

An evnig, evuruz, a-bouez-penn 'richane,
Mouez ledan ar horn-boud 'zistone er pellder,
Hag an oll hekleoioù, pennfollet, a gane.

Gouere, 1907.

---

¹⁴ ar veinhir : ar peulvanou

Breiz divarvel¹⁵

Bro ar bleunou melen, bro goz an telennou,
Bro zakr Nevenoe, o Breiz-Arvor ! evel
Reie da aochou glan ha meinhir da lannou,
Te a zo heb arvar na doutañ divarvel !

Ya, bro 'n emgannou meur, broad leun a veurder,
Te a zo divarvel ! Da zouar avelet
A vo buhez bepred, gand ar brasañ preder,
Da harozed uvel ha da varzed poelleg.

Da wir varzed a-ouenn, 'vel biskoaz awenet,
A zihun, a entan, dre o gwerziou tanet,
Dre o zoniou tener hag o frezeg nerzuz.

Kalon fur med klouar da Bobladig karet,
Ya, te 'zo, Breiz ar feiz, divarvel, difêzuz !
Padelez da Istor n'hall ket bezañ torret.

Kaer 'n-eus da enebour diskiant ha bourduz
Kredi penaoz bremañ n'out 'med eur horv maro
Dindan e hualou, n'eus forz ! mamm hallouduz,
Lez gand ar Gall digar e gredennou garo,

Ha bez dineh ! Rag ni, da vibiden diniver,
Ni oll da vugale, da Vretoned leal,
Ez om war-zao bemdez prest d'ober on dever
A vrogarourien ouez¹⁶, 'vel on Tadou gwechall.

D'az miroud piz, heb aon, ouz dent al leoned,
Ouz an islonkou don ha da skuill gwad on hreiz,
Gand dudi, mar deo red, o Mamm-Vro garet Breiz !

'N eur ziwall nann hepken da enor, da gened,
Nann hepken da yez ker ha da spered ker reiz
Med ivez da giziou ha da frankiziou reiz.

Even 1912

---

¹⁵ Breiz divarvel : **notenn gand ar skrivagner** : Sonig bet loreet en 1912 gand « Unvaniez Arvor » en he hentskrivadeg soniou a hiz koz.

¹⁶ ouez : gwe, er skrid orin (?)

Korventenn

Ar mor a oa spontuz da weled an deiz-se,
An avel 'uz dezañ, an avel gouez, torret
Gantañ e chadennou, a yude, a hweze,
Hag heb arzao outañ e stourme fuloret.

Ar gwagennou ken braz, ken teo ha meneziou,
Heñvel ouz loened foll, 'n em zraille gand araj
Ouz kein garo ar reier du, hag o moueziou
Nehuz en em veske gand moueziou an oraj¹⁷.

An touriou-tan uhel, dindan o zaoliu kri',
'Vel pa vijent bet mezo 'horjelel ! Al listri,
Pennfollet, d'o forziou a zerede buan.

Ha me, aonig rag eun heveleb euzusted,
'Zerre va daoulagad ! O ! nag eo 'ta bihan !
Nag eo dister an den dirag an divented !

Gwengolo 1905.

---

¹⁷ oraj : galleg : arne.

Pez a lavare George Sand

Eur skrivagnerez hall, goude bezañ lennet
Oberou Kermarker a vanas estonet
Rag ma ouie tamm 'bed, emezi, 'oa en Breiz
Gwerziou ken ijinuz, ken uhel ha ken reiz.

Ne ouie tamm e oa pobl rust ar Vretoned
Gouest da zevel barzonegou ken awenet.
"Kinnig Nevenoe" d'he so~~j a oa kaerroh,
Mil gwech 'vid an "Iliad", daoust dezañ da voud berroh.

Dre ze, leun he halon a zoujañs ouz on Gouenn
Hga ouz he lennegez, dre-oll hi 'lavare
Ar geriou nerzuz-mañ : « Neb a zoug eur bluenn,

Neb a gar e Vamm-Vro hag a zo diere,
Pa zegouez dezañ tremen e-biou da Vreizidi
'Dleje atao lemel e dok d'o zaludi ! »

Kerzu 1910.

Breh-Helian¹⁸

Pa vez braz an tommder, me 'gar neuze moned
Da zoñjal pe da lenn en koad Breh-Helian.
Eno, en disheol, fresk e zero, a glevan
O hirvoudi moueziou an *Amzer dremenet*.

Nag a varzed a-hed e wenodennou moan
O-deus taolet d'an neñv o barzaz entanet !
Nag a varheien daer ivez a zo ganet
'N e greiz evid diwall enor on Breiz-Vihan !

E lannou torgeneg, e draoniennou lirzin
Hag e runiou 'vir c'hoaz, dinamm en o feuh¹⁹ don,
Koun paduz Vivian, Arzur-Meur ha Marzin

Hag evel pa oant beo, dour feunteun Baranton,
'N eur bokad d'e vrugou, a gan atao laouen,
Noz ha deiz ; heb ehan, e dammig kanaouenn.

Gouere 1905.

---

¹⁸ Breh-Helian : **notenn gand ar skrivagner** : Brocéliande en galleg.

¹⁹ o feuh : tergerieg : o feoh.

Heñvedigez

Breizaded a zo c'hoaz, dre vil, hirie an de',
Ha na ouznt, allaz ! mann euz ar pezh a zell
Ouz Istor meuleuduz ha kadarn Breiz-Izel,
O Mamm-Vro, bet gwechall ken doujet koulskoude !

Ar re-ze pa ra goap oute ar Gall divez,
Pa lar dezo n'ez int 'med gouezidi benneg,
Pa pe dro kein dezo pa gomzont brezoneg,
Ar re-ze oll a bleg o fennou gand ar vez !

Hogen ar Vreiziz vad, ar re²⁰ deus gand preder
Studiet 'n Istor-ze dreist an oll benniget,
O daoulagad a luh, a sked leun a herder.

Ha dirag o flammou ar gwasker milliget
A zigor gand souez e veg ha buanig,
A zouz en eur grenañ, evel eur plah aonig.

Here 1907.

---

²⁰ ar re : pere, er skrid orin.

Beure lirzin

Drant ha lugernuz, er pellder,
A heol a bign 'uz d'ar mene'
Ha, dihunet, va Bro zeder
'Zell en eur bedi ouz an ne'²¹

War he lannou, he farkou ed²²,
Eun êzenn flour a hwez... a hwez...
Hag an evned o klask o boued
A vouskan laouen, hep paouez.

Ar brugou dister, liou gand gwad,
Ar bleuniou balan glizennet
A laosk en-dro din o hwez-vad.

Keid ma kaerzan mezevennet,
Penn-baz em dorn, hag an ene
Peurleun a beuh²³, a levene'.

Eost 1902.

---

²¹ ne' :neñv.

²² he farkou ed : fazi : he farkadou ed.

²³ a beuh : tregerieg : a beoh.

Yez ar Gelted

Yez a gane gwechall war o zelennou dir
Aneurin ha Gwenhlan, Osian ha Marzin !
Yez a gan hirie c'hoaz en o gwerziou lirzin
Houva-Mon ha Berthou, Gwynn Jones ha Taldir !

Setu 'n-eus c'hoant ar Gall d'az mougañ en on Breiz !
Hogen, ar paour-kêz sod ! Kaer 'n-eus bezañ nerzuz,
Ne zeuio ket a-benn ezu e dorfet euzuz,
Kalonou birvidig 'lamm atao en on hreiz !

Ha n'eo ket evid mann ! Prest om hiviziken
Da skuill on gwad beteg an diwezañ takenn
Evidout mar deo red, o yez koz ! o yez kaer !

Galloud 'rez 'ta bezañ dineh ha dianken,
Rag en despet da youl milliget ar gwasker,
Enoret en on touez, e vevi da viken !

Kerzu 1903.

O Mor !

O mor glaz ! Mor treitour ! Mor yud ! Mor disleal !
Pa glevan da goummou goapaüz o youhal
Tro-war-dro d'ar reier a houriz va Bro gêz,
Raktal e sav d'am fenn tan ar vuanegez !

Nag a besketerien ! Nag a vordeidi
A zebrez gand eurvad, siwaz ! Ha gand dudi
Nag a zaerou c'hwero da fuloriou direiz
A lak da ruill ken puill en oll dier a Vreiz !

Petar, lar din, 'zo kaoz ma'z out ken didruez
Ha ken fall e-keñver an Arvoriz, mor gouez ?
Penegwir droug ebed dit biskoaz n'o-deus greet.

Spontuz ha dinatur e kavan da grizder
Ha n'ez on ket evid kompren perag bepred
E karont ahanout gand kemend a veoder²⁴ !

Here 1905.

---

²⁴ a veoder : **notenn gand ar skrivagner** : Beoder ; ardeur en galleg.

An euzusañ tra

Euzuz eo gweled ar mor braz
En e fulor en Beg ar Raz
O lonkañ laouen, hep truez,
Ar pesketer leun a vuhez.

Euzuz eo gweled en on touez
An naon a ren, digar ha gouez,
Euzuz eo gweled an oraj²⁵
O traillañ ar vro gand araj.

Ha dirollet an doureier
O veuzi parkou ha tier,
Med euzusoh c'hoaz eo gweled

Arvoriz yud ha penngollet
O werzañ da Vro-Hall direiz,
Evid enoriou gwag, o Breiz.

Here 1904.

---

²⁵ an oraj : an arne.

Va ene

Te da-unan, Armor, eo bro va huñvreou.
Pa gousk an den, e-kreiz an noz du, va ene,
'Trezeg da lanneier didrouz ha da voriou
A nij, heb aon ebed,ouz yudou an arne.

Hag 'uz dezo p'arru, diskenn a ra joaüz
'Vid korolli 'samblez gand an duzedigou,
Pe 'vid en em deurel en divreh lokaouüz
Ar morwragez a gan war-horre ar gwagou.

Ha pa 'n-eus tañveet a-walh a lidou goue'
Muioh eged biskoaz naoneg a visteriou,
Eh adkemer e nij en avañtur-Doue.

Beteg ma son kloh an dihun 'barz an touriou
Ha ma skuill an heol aour, o sevel er pellder,
E vannou lugernuz war an douar seder.

Gouere 1906.

Buhezusted on Gouenn

Monumantchou ken orgouilluz ar Romaned,
Maherien goz on ras²⁶, emaint oll dispennet.
Re on Tadou, avad, o fennou a zav c'hoaz
En peuh al lanneier ken dineh ha biskoaz !

O latin flour, nemed en ilizou hepken
Ne zon mui ! Maro eo ivez da virviken !
E-leh on lañgach-ni ken koz : ar brezoneg,
A vez komzet atao 'n on mêziou torgeneg !

Hep poan ebed, erfin, an amzer 'zo bet treh
D'o spered fougéüz, daoust da nerz o divreh,
D'o galloud, d'o ijin ha d'o halonder goue' !

Treh e vo memez tra d'on gwaskerien hirie ;
Ha dirag testenou diskaret o braster
On Gouenn skedo c'hoaz nerzuz ha dibreder.

Du 1903

Notenn gand Embann an Hirwaz : *on lañgach-ni ken koz : ar brezoneg,
A vez komzet atao*

Se 'oa gwir e 1903. Mez faoz eo deut da veza kant vloaz war-lerh. Perag ?

Evel-just ez eus bet levezon ouennelourezeg a lavare “ne vo greet nemed gand ar galleg er skoliou“, med surroh c'hoaz pa veze galleg yez ar re a oa e penn an arboellerez. Red e veze gouzoud ar galleg evid tapoud eul labour bennag.

Ha bremañ, ma talh an traou da vond evel m'emaint, a-benn kant vloaz, e vo ar galleg dirag ar zaozneg evel m'ema bremañ ar brezoneg e-keñver ar galleg.

---

²⁶ ras : gouenn.

Stad al labourer-douar

Hetuz-meurbed eo stad al labourer-douar.
Bevañ a ra en peuh pell dimeuz savariou,
Pell dimeuz fallentez ha diroll ar hêriou
En eur ganañ laouen, rag hirvoudi ne oar.

A-wechou koulskoude e labour a zo tenn
Hag euz e dal bero ar hwezenn a ziver,
Med leun eo e galon, avad, hag an dever
Gand ar spi 'zo bepred a-walh 'vid e zouten.

Mestr²⁷ ebed n'en-deus. E frankiz 'zo divent
Hag êr hlan ar mêziou a nerza e skevent.
Labourad 'ra 'vel daou dre m'eo leun a yhed.

Ha d'an noz, goude koan, e tiskuiz evuruz,
En e di-soul, e-kreiz e vugale karuz,
Dindan sellou kuñv e bried.

Meurz 1908

---

²⁷ Mestr : Mistri ebed, er skrid orin.

Dihunom !

Dihunom ! O ! Kelted Breiz-Vihan ha Tramor !
Setu an amzeriou diouganet gand Marzin
O toned ! Dihunom ! hag en daou du d'ar mor
Unanom on daouarn ha kanom oll, lirzin !

Kanom oll, en eur vouez, ar “Vro goz ma zadou“,
On han broadel kaer ! ha diskouelom timad
D'ar Zaozon ha d'ar Gall ha d'an oll Vroadou
Ez om eur Ouenn atao ! eur Ouenn hag a zalh mad !

Diskouelom deze on-eus hirie evel gwechall
C'hoant da vevañ en peuh, difank ha dishual,
'N on hoajou koz dero, 'n on lannou torgeneng !

Dihunom 'ta ! Ddeut eo an eur, paotred penneg !
Dihunom ! ha war-zao ! War-zao evid on Bro !...
Enez Aval a drid e-kreiz ar mor garo...

Even 1902.

Chalmou va Bro

Braster divent ar mor ! kened al lanneier !
Koantiri lugernuz ar mêziou alaouret !
Gouester an aochou gwerh ! peuh don ar hoajeier !
Na frealzuz oh-c'hwi d'am ene glaharet !

Ma vije red din-me ho tilezel da vad,
Ho tilezel 'vid mond 'trezeg kêriou Bro-Hall,
Neuze va halon baour en em rannfe avad
Ha den ouz ar maro ne hellfe va diwall !

Med se n'arruo ket ! Ho karoud a ran re,
O ! chalmou diniver douar kuñv va haret !
En ho kreiz, heb arzao, ho kanin diere.

Ha va mouez lark, ouz mouez ar hoummou-mor heñvel,
Evid se, a-wechou 'n em raio ken tener
Hag hini ar bugel o lared e bater !

Ebrel 1904.

Kentoh mervel !

O ! karom ar frankiz, Bretoned, herr ha gouez !
Atao 'vid he diwall, atao bezom war-zao !
Evid ma vezo ganim eur hwevadenn vuhez
Stourmom oll eviti, kaloneg, heb arzao !

Na kriz, na spontuz eo allaz ! bezañ karget
A chadennou, leñvañ, huanadi c'hwero
Ha gouzañv dirag sell an treher milliget !
Gwelloh ez eo mil gwech ha dousoh boud maro !

...'Hanta ! sed o-deus c'hoant ar Frañsizien direiz
D'on brevi, d'on flegañ dindan o gwaskadur...
Ha lezel 'refom 'neze, paotred heb aon a Vreiz

D'ober d'o faltazi, hervez o flijadur ?
Nann ! Nann ! Kentoh mervel 'n eur enebi oute
'Vid boud, 'vel sklavourien, eun deiz, renet gante !

Genver 1903.

Notenn gand Embann an Hirwaz : Mond a ra eun tammig re bell !

D'eur Henvreur

Ya, siwaz ! truezuz eo hirie stad on Breiz.
Ha Bretoned a zo hag a dro kein dim-ni.
Barzed, o c'hoarzin goap ouz on youlou ken reiz !
Med perag, o ! kenvreur ! perag fallgaloni ?

M'on-deus kenvroidi fall ken ez eo eur souez,
Re vad on-eus ivez, asur, meur a hini,
Ar re²⁸ 'gar on Labour hag a zelaou on mouez !
Perag 'ta, o ! kenvreur ! perag fallgaloni ?

On yez a zo muioh 'vid biskoaz enoret
Hag Istor on Tadou studiet ha karet.
An amzeriou da zond 'zigor o divreh.

Perag 'ta, o ! kenvreur ! perag fallgaloni ?
Hebdale, kred ahanon, ar Spered Kelt 'vo treh
D'ar spered gall hudur a zinerz on Bro-ni !

C'hwevrer 1911.

Notenn gand Embann an Hirwaz : mond a ra re bell !

---

²⁸ Ar re : Pere, er skrid orin.

Anken

Ho tischeol a glaskan,o ! koajou koz dero !
Evid gouelañ en peuh... rag an Anken euzuz
He-deus, hep trugarez ebed, rannet garo,
Siwaz ! va halon a ozah karantezuz.

Warlene c'hoaz, bemdez, pleget war an ero,
Me a gane dineh ! me a gane trouzuz !
Bremañ n'ez eus ganin 'med garmou ha daero',
'Med huanadou yen ha klemmou truezuz.

Bremañ ez on heñvel ouz eur paour diskiant.
Peb youl a zo maro ennon koulz ha pep c'hoant
Ha nebeud-ha-nebeud ar vuhez am huita !

Kement-se oll abaoe an deiz meurbed iskiz
M'eo bet c'hoar va ene, va fried, va Maria,
Falhet gand an Ankou e-kreiz he yaouankiz.

Ebrel 1905.

Breiziz penn-kil-ha-troad

Te 'zoñj dit, Bro-Hall, ez om-ni,
Breiziz, eur goz ouenn dianket !
Ez om oll, hirie, gallekaet
Ha sentuz oh da vestroni !

Ola ! Kement-se 'vad n'eo ket
Na ne vezo ! Breiziz leal
Hag anaoudeg, Breiziz feal
Hepken ez om ! ha nann Franked !

Hag an ene a drid 'n on hreiz
Na drid atao med evid Breiz
On Mamm-Vro wir, heb eil, unig !

Gouvez eta, o ! Bro-Hall !
Breiziz a-grenn om 'vel gwechall
Euz a oueled on halonig !

Ebrel 1911.

O ! heol !

Heol aour ! roue an deiz ! Reder koant ha skeduz !
O ! te hag a zisfi an arneou garo,
Falh kriz an Ankou yud ha c'hwervder an dero' !
Euz a beleh 'teu dit da sklêrijenn baduz ?

Pa darzez en dremmwel, ar sterennou dister
Enem guz en donder divent an neñvou glaz !
Ha rouanez an noz ivez 'deh trumm, allaz !
Dirazoud, o ! Priñs meur ken uhel ha ken taer !

C'hoarzin 'rez koulskoude d'on elfennig Douar,
Beuzet oll, noz ha deiz, en eur mor a hlahar !
Da vannou tomm zoken 'had ennañ ar vuhez.

Ha ni, e vibien wan, 'baouez da hirvoudi,
Meur ' wech, 'vid, anaoudeg, kanañ da veuleudi,
O ! heol madelezuz ! karet 'vel eun doue.

Gwengolo 1902.

D'on Breiz hepken !

Na me 'garfe gouzoud perag emañ Bro-Hall
'N on heñver-ni Breiziz atao ken displeal !
Na me 'garfe gouzoud perag ivez e kar
On moustrañ ken digar !

Marteze ne gav ket dezi he-deus gwechall
On Fobl brezelekaet a-walh 'vid he diwall
Ouz c'hoanteziou diroll ha krabanou gwadet
Ar Zaozon halloudeg !

Marteze c'hoaz he-deus gwarizi ouz on yez,
Ouz on lorh broadel pe ouz on nerz zoken !...
N'ouzon !... Med me a gred penaoz hiviziken

E vije gwelloh dim renañ on tamm buhez
En eru viroud on gwad koulz hag on oll veoder
D'on Breiz karet hepken, 'vid kreski he haerder.

C'hwevrer 1903.

Reier Ploumanah

An dibaotañ reier euz Breiz hag euz ar Bed
A gaver 'neze founnuz en bro gaer Ploumanah.
An neb 'n-eus o gwelet ne hello ket hen nah.
Reier all par dezo n'ez eus nebleh ebed.

Mesk-ha-mesk int bodet a-hed an aochou gouez,
Heñvel dimeuz loened euzuz-tre ha direiz.
Ar galon dirake a drid leun a efreiz
Hag ar spered a van abaf gand ar zouez.

O brud, pell amzer 'zo, a red an douar oll
Hag an estrañjourien, bep hañv, 'zeu niveruz
D'arvesti ouz o ment hag o stummou diroll.

Arvoriz ! bezet stad ennoh, bezet eüruz
Da gaoud en ho Mamm-Vro heveleb kaerderiou !
O diwallet gand nerz evel gwir deñzoriou.

Eost 1902.

824 - 851

D'ar houlz-se on Mamm-Vro, skeduz en he haerder,
'Zave dispont he fenn 'mesk ar broadou all
Rag eun den a furnez, a youl, rener leal,
Nevenoe anvet, he sturie gand preder.

Dre ijin e spered ha nerz galonder
Izellaad a reas oll rogoni Bro-Hall.
Pa fiñve beg e viz hepken Charlez ar Moal
E krene damantuz en despet d'e balhder.

Eun deiz, tot da Redon²⁹, ar Frañsijen direiz
Gantañ 'oent brevet mik hag an deiz-se da Vreiz
E kinnigas broiou nevez pinvidig-mor.

On gourdadou e laesanvas "Tad an Arvor"³
Gand abeg rag eñ eo a reas anezi
Ken meur hag a roas eur vuhez frank dezi.

Gouere 1908.

Notenn a-berz Embann an Hirwaz :

---

²⁹ Redon : notenn gand ar skrivagner : E kompezenn Ballon, Even 845.

Serr-noz

A-hont, 'n eur helh gwadeg, an heol ruz baleer
A gouez ! hag ar zioulded war al lann a ziskenn
Asamblez gand an noz. Ne glever bremañ ken
An hekleo o tridal ouz gwerziou ar mesaer.

Hep trouz ; eun êzenn flour meurbed a nij en êr.
A-wechou, 'kreiz ar peuh, mouez pell ar gwagennou
A zav leun a anken ! hag o hlemmadennou
A luskell dudiuz va ene huñvreer.

En donderiou an neñv heb diwez, goustadig,
E tigor ar spered o daoulagad lirzin.
Gwener ha Meurz, dreist-oll, a zell skeduz ouizn.

Ha peb enkreiz nijet, evid eur pennadig,
Pell diouz va hreuz, en em lakan, a vouez-izel,
Da ganañ tenerig ar "Housk, o ! Breiz-Izel".

Eost 1907.

Adsavedigez Breiz

E-tal eur bez digor, o ! planedenn haro !
Ankouaet gand an oll, Breiz a huanade
Ha war he jodenn gann e ruille ar daero'
Heb arzao, noz ha de' !

An Ankou fall, outi e selle digalon
Ha yud, pa zavas trumm en peuh kuñv he mêziou
Eur strollad niveruz a Varzed a galon
Awenet o gwerziou !

Ha ken brao e kanent ! Ken brao ha ken lirzin !
Ma 'n em lakaas ivez, d'he zro, da vousec'hoarzin
Ha memez da ganañ gante, leun a veoder !...

Hag abaoe 'uz d'he fenn eun avel virvidig
A hwez ! Adkavet 'deus he lugern, he splannder
Hag euz he yaouankiz an ene birvidig.

Even 1904.

Ar glañvourez yaouank

Kenavo, tadig kêz ! Kenavo, mamm garet !
Kenavo, mor trouzuz, mor ha ne welin ken !
Aochou gouez, reier du ha lannou alaouret,
Prajeier, hentchou kleuz, kenavo da viken !

Ar maro en-dro din, 'hed an noz, 'hed an de',
'Nij atao hag am spont ! Ha me ken pur, ken koant !
N'eus forz ! Barnet ez on da vervel.Koulskoude
Da vevañ eun tamm c'hoaz, o ! nag em-ije c'hoant !

Dreist-oll bremañ pa ruill an heol 'uz d'ar mêziou,
Pa gan flour an evned, pa vleun ar menezioù,
Pa hirvoud an êzenn, e-kreiz ar hoajou don.

Med an Ankou digar, allaz Doue ! 'zo dall
Hag arhoaz 'vo klevet ar hleier o tintal,
En tour koz an iliz, eur hlaz yen evidon !

Mae 1902.

Da Loeiz Kerzilin³⁰

Gwerziour awenet Breiz-Vihan !
Krouer uvel an “Herminik“ !
Te hag a ganas heb dihan
On Mamm-Vro, war da delennig !

Te, ar mestr fur hag en-deus greet
Kemend a zeskiñ feal !
Te hag a o bet ken skoet
Gand eun tonkadur displeal !

Ankouez, hirie, tristidigez
Ha poan-ene hag enkreziou
‘Vid degemeroud, gand dudi,

O Kerzilin ! Anaoudegez,
Karantez wir, trugareziou,
Ha doujañs don ar Vreizidi.

Ebrel 1912.

---

³⁰ Da Loeiz Kerzilin : **notenn savet gand ar skrivagner** : Sonig savet evid eul levr gwerziou moulet en enor d’ar barz brudet-mañ.

Krenet³¹

Krenet war ho tiouharr, tud lorhuz a Vro-Hall,
Ha c'hwi, re a Vro-Zaoz ! 'Glevet ket o youhal,
Gand fulor gouez, poblou Keltia unanet
'Eneb d'ho nerz diroll, koz marherien daonet !

'Glevet ket o trouzal e-kreiz al lanneier,
En donder ar hoajou mouez dir ar hlezeier !
'Glevet 'ket, en peb leh, o kanañ ar varzed
Hag o respontañ deze an hekleioiu kuzet ?...

Krenet 'ta ! Krenet oll ! Tiranted an diou Vreiz.
Fin 'zo d'ho torfejou ha d'ho puhez direiz.
O tihun 'mañ Arzur, flammou 'n e zaoulagad !

Krenet ! An deiz 'zo tost ma kerzo d'an argad,
Leun adarre a veoder, m'ho treho ha zoken
M'ho pounto toud er-mêz e Vamm-Vro da viken !

Here 1902.

---

³¹ Krenet : Krenit.

Bro-Gerne

O ! bro goant a Gerne ! Bro an dud dir ! Lorh Breiz !
Bro leh e huanad heb ehan ha heb reiz,
Kemend a vammennou kuzet 'mesk ar reier,
Huñvreet 'm-eus erfin e-kreiz da lanneier.

Redet em-eus ivez da hentchou torgeneg,
An avel en-dro din o c'hwezañ buaneg.
Trezet 'm-eus da barkou, da goajou don ha du,
'N eur ger, baleet 'm-eus da vêziou a bep tu.

Ha laouen on bremañ ! Evuruz ha chalmet,
O Kerne ! Da gaerder en-deus va estlammet
Ken em-eus touet chom e skeud da veneziou,

Pell diouz ar Gall ha pell diouz e follenteziou,
Da renañ va buhez, didrouz ha dibreder,
En eur denañ da lêz mezuruz³² mamm zeder !

Gwengolo 1904.

---

³² mezuruz : **Notenn gand ar skrivagner** : maguz, bividig.

Youlou ar Vreiziz

Ar Vreiziz a fell deze gweled o langach kaer
Doujet gand an estren ! Desket d'ar vugale
'N o skoliou, ha komzet euz eur penn d'egile
Euz o gourenez ker !

Ar Vreiziz a fell deze miroud krenn o gizioù !
En em unani stard 'vid bezañ didrehuz
Ha gweled o tridal o bannielou luhuz
War lein o menezioù !

Ar Vreiziz a fell deze boud gante o-unan,
Renet gand poell, hervez spered o Gouenn, ha nann,
Evel emaint hirie, 'eneb d'ar skiant-vad !

Ar Vreiziz a fell deze, erfin, gand o Bro,
'Mesk ar broadou meur, o kemer renk da vad,
Nerzuz 'vel he reier ha sonn 'vel he dero !

C'hwevrer 1909

Notenn gand Embannadur an Hirwaz : Red-groñs e vefe bet kelenn ar brezoneg er skoliou, ha nompas ober gand "Ar galleg nemetken ne vo greet gantañ er skoliou", pezh a zo gouennourez, med an traou all ?...

Da Germarker

Enor da Germarker ! Breton rik hja barz mad,
Enor ! Enor dezañ !
A-dreuz d'ar hantvejou gand herder ha dalhmad,
O ! Breiziz a galon ! Dalhom soñj anezañ.

E oberou dispar ha gouizieg ha founnuz,
War on lizeradur
A daol atao, a skuill eur hloar ken lugernuz
M'o-deus erez outi ar Frañsizien hudur.

Diskwelet 'n-eus d'ar Bed pegen kaer eo on yez,
Ha penaoz n'ez om ket, pell ahane, tud gouez,
Med eur Bobl ijinuz, reiz, fur ha karadeg.

Setu aze perag e tleom 'n e geñver
Bezañ leun a zoujañs, Arvoriz anaoudeg !
Enori e eñvor 'zo 'vidom eun dever.

Gwengolo 1906.

Breiz hag he mibien

Me 'gav din na 'n-eus ket eur Vro,
Er Bedig-mañ, ken azeulet
Gand he mibien ha Bro galed
Ar brugou ruz hag an dero.

N'eus forz peleh war an douar
Emaint divroet, o ene
D'he houn a drid gand levene',
Gand karantez ha... gand glahar.

Pa en em gavont entrezo,
En o yez kaer, ken c'hwek dezo,
Son he geriou eo a gomzont,

Ha leun o halon a veoder
Da veuli Breiz o mamm zeder,
Oll a-gevred ne baouezont.

Ebrel 1907.

Esper Brizeuk

An Ankou yud am galv ! Mervel 'ran dibreder,
Sevenet ganin-me eun ober talvouduz
A argaso eun deiz, er-mêz va Bro zeder
He gwasañ enebour : a Spered gall bourduz !

Ma'z on ar hentañ barz ne vezin ket avad
An hini diwezañ ! Dre forz lenn va gwerziou
Ar Vretoned 'zeuio d'en em anaoud ervad
Ha da garoud o Breiz, he yez aour, he giziou.

Ha nezue en o zouez barzed a ziwano
Dre gant ! Ha war o lerh, ouz son o zelenno',
Ar bobl a-bez d'an Treh a gerzo gand eurvad !

O Doue ar Gelted ! Euz da Wened lufruz
Da weled se, 'raog pell, em-eus an Esper vad
Ha gand an Esper-ze e varvan evuruz.

Genver 1909.

Notenn gand ar skrivagner : Gwened : Bed gwenn, baradoz ar Gelted koz.

Me ‘gar...

Me ‘gar al lannou braz gand o bleuniou melen,
Gand o reier uhel ha gand o brugou ruz.
Va halon, pa zellan oute, lamm evuruz
Em hreiz, ha va ene a drid ‘vel eun delienn.

Me ‘gar ar hoajou don, ar hoajou koz dero,
‘Leh e vouskan en peuh al lapousedigou,
‘Leh e voud an êzenn ‘mesk an deliouigou,
‘Leh e oeul da zerr-noz ar haouenned garo.

Me ‘gar ivez meurbed, me ‘gar ar menezioù,
Gwir vronnou ‘menn skuill dalhmad, gand largentez,
O doureier trouzuz ha fresk war ar mêzioù.

Med, kant mil gwech muioh, diventañ karantez !
Me ‘gar an “hini hlaz“, me ‘gar, me ‘gar ar mor,
A yud, a groz, a gan, tro-ar-dro d’an Arvor.

Even 1908.

Lorh a zo ennon

Bro nerzuz an dud dir ! Bro galed ar reier !
‘Vidon da voud ganet pell diouz da lannieier,
Da Vrezoneg, yez aour, koant evel na zo ket³³,
Me, ma-unan, en daouzeg miz, ‘m-eus he desket.

‘M-eus he desket, o ! Breiz-Izel ! ‘vid da ganañ,
‘Vid da veuli ‘vel m’eo dleet, hag entanañ,
Dre va zonetennou, kalon da vibien vad
‘Eneb d’ar Frañsizien o gwaskerien divad.

‘M-eus he desket evid da garoud muioh c’hoaz
Hag ivez kompren gwelloh eged biskoaz
Oll gaerderiou kuzet ha dinamm da ene...

Bremañ va halonig ‘zo leun a levne’,
O Breiz ! Ken lorhuz on o houeoud³⁴ ar yez
A gomze gawe-chall-goz an delennerien ouez !

Ebrel 1903.

---

³³ na zo ket : tregerieg : n’eus ket.

³⁴ o houeoud : o houzoud.

Mann da hortoz

Dilezet em-eus krenn politik ar Gall !
Mar plij dezañ boud ruz, pe glaz, pe du, pe gwenn,
Pa disliou, se avad a zo din-me ingal,
Rag fiziañs 'bed n'am-eus en maher koz on Gouenn !

Er Gambr, on hannaded a zo skuiz o pedi
Anezañ, heb arzao, da rei eun tamm frankiz
D'on Bro zantel na ra neemd huanadi
War o foan didalvoud ha war he stad iskiz !

Anad ez eo ha sklêr n'on-eus-ni Bretoned,
Mann ebed da hortoz ezu e berz 'med krizder,
Goap, dizanaoudegez, rogoni ha tennder.

Beteg an deiz e-leh ma vefom unanet
Ha n'on-do 'med eur youl ! Neuze 'vad e hellfom,
Heb goulenn digantañ, kemer pezh a garfom !

Gwengolo 1910.

Huñvre ha gwirionez

« Va daoulagad, skuillet daero’
An teatr breton ‘zo maro,
Dilezet-mik hag hep true’
Gand va broiz, allaz Doue ! »

N’eus ket gall-bell setu penaoz,
E hirvoude da hanternoz,
‘Kreiz eun huñvre foll ha direiz,
Eur skrivagner brudet a Vreiz..

Hogen, abred euz ar beure,
Atao dindan gwask e huñvre,
Dihunet erfin pa zavas

‘N e gambr-labour, petra gavas ?...
« Eur grugell peziou-c’hoari kaer
Nevez-savet en on Yez ker ! »

Gwengolo 1905.

Menez-Bre

O ! menez meur ha gouez ! O ! menez gloriuz !
Bez alaouret Gwenhlan ! Tron uhel sant Herve !
Gand doujañs ha gand lorh, en o gwerziou neve',
An oll varzed a veul da gaerder dudiuz !

Menez-Bre ! O ! menez barzoniuz an Tregor !
Ouzit pa zellan-me, pell diouz va halonig,
Melkoni ha preder a deh kuit buanig
Ha d'an Awen, raktal, va ene a zigor !

Te eo, o ! menez sakr ! Gwyddfa³⁵ on Bretoned ;
Kermarket ha Luzel, Yann ar Gwenn ha Rannou
O-deus evet, eun deiz, euz dour da vammennou.

Ha setu, marteze, perag o-deus kanet
Ken tener ha ken brao ha ken reiz war eun dro,
E-pad o buhez oll, Breiz-Vihan, o Mamm-Vro !

---

³⁵ Gwyddfa : **Notenn gand ar skrivagner** : Parnas barzed Cymru.

An amzer ‘hall tremen...

Pontkalleg ha Montlouis ! Talhouet ha Dukouedig !
Broadelerien valh ! Harozed virvidig !
Hoh anoiou a zo da viken garanet
    En kalonou ar Vretoned !

Rag n’hellont ket ankouad ho-peus ‘pad ho puhez,
‘Vid Frankiz ho Mamm-Vro, heb arzao, stourmet gouez,
Na kennebeud ez oh bet ‘vid se dibennet
    Gand ar Gall yud en kêr Naoned,

Gand ar Gall kriz, gand ar Gall zod, gwir den e breiz,
Entanet a gounnar bewech ma tigor Breiz
D’an Esper kuñv he daoulagad leun a zaero’,

An amzer ‘hall tremen, ouz e heuill ar maro
Hep trugarez, n’eus forz, merzerien veuleuduz !
E-touez ar Vretoned, ha koun ‘zo peurbaduz.

Here 1910.

Va hoantiz

Biken daoulagad ar merhed
'Nam lakfont da huanadi
Rag da Vreiz-Izel 'm-eus roet
Va oll garantez gand dudi.

Chlamou skeduz ar merhed kaer,
'Vel re ar bleuniou 'zo marvel !
E-leh re Vreiz, va hoantiz ker,
A zo paduz ha divarvel !

Kerdennigou va zelennig
Ha nervennoù va halonig
A zaskren³⁶ 'viti, a-gevred,

Hag a zaskrno hep paouez
Hag hep fallaad, 'hed va buhez,
Rag feal dezi 'vin bepred !

Meurz 1909.

---

³⁶ A zaskren : **notenn gand ar skrivagner** : "vibrer" e galleg.

Mestr ha mevel

Me a zoñj din avad ez on o huñvreal !...
Penaoz, Breton, te a garfe boud digabestr
Ha dieub ? ha terri va nerz hag an hual
A zo stag ouz da dreid ? Ola ! dit, me 'zo mestr.

Selaou mad kement-se, o ! den rust ha dibenn !
Ya, dit, me a zo mestr ! ha din, te 'zo mevel !
Dirazon serr da veg ha pleg izel da benn
Ha dilez 'vid va heuill koz douar da gavell !

Dilez 'vid va zervich pried ha bugale !
Ha kerz da vrezeli evidon hebdale
Er broiou gouez mervel evid kreski va gloar !

Goude, mar bez beo c'hoaz, me az rekompañso
'Vel m'eo dleet en eur... brometi dit al loar !
Ha muioh en ez Preiz, muioh, me az preso !

Du 1911.

Enez Eusa

E-kreiz mor brumennuz an hanternoz, kollet,
Enez Eusa, enez an euzusted, evel
En eur havell a hun ! heb arzao luskellet
Gand krozmol ar hoummou ha yud gouez an avel.

‘Mesk ar reier, goloet oll a vorvrini,
E vev paotred hardiz, hebaon rag an arne,
Ha merhed koant ha fur, med leun a velkoni,
Ha gand broud an anken strafuillet o ene.

Rag tro-war-dro dezi ar morwargez daonet
A gan flour hag a chqalm dre zellou entanet
O halonou da galz eur he mordeidi,

Ar re³⁷, eun deiz pe zeiz, en em daol gand dudi
‘N o divreh ‘vid galloud (hervez an danevell)
Tañvaad eur pennadig d’o harantez varvel !

Gwengolo 1907.

---

³⁷ Ar re : Pere, er skrid orin.

Banniel Breiz

O banniel benniget !Arouez digaiilar Breiz !
Bewech ma sellan ouz da hermenigou flamm,
Bewech va halonig a wir Vreizad a lamm
Gand fouge ha gand stad ha gand dudi em hreiz !

Pa strakez en avel, me 'gred eo va Mamm-Vro
A glevan o hervel he mibien hirvouduz
D'en em unani stard 'vid bezañ gallouduz
Hag heb aon dirag nerz ar Frañsizien hao !

Heh ene 'n-eus plegiou a zaskren brividig,
Ar Vreiziz a dle 'ta, en-dro dit, 'n em strollañ
Hep gortoz tamm ebed hag hep troidellañ.

Ma fell deze kaoud eur vro nerzuz ha pinvidig
En amzer da zoned, beo-buhezeg 'vel gwechall
Skubet a-grenn euz damant Bro-Hall.

Bloavez ebed.

An amzeriou ‘zo arru

O ! na pebez dudi ! Na pebez fougereiz !
A garg hizio an deiz kalonou ar Gelted !
O ! ne pebez gêder ! Na pebez joaüsted
A ren erfin e-touez bugale an diou Vreziz!

Leh o-deus, evid gwir, leh o-deus da vezañ,
Mutoh eged biskoaz, evuruz ha lirzin
Rag an amzeriou kaer diouganet gand Marzin
A zo arru ! Dija Iwerzon, ar vrasañ

Euz ar broiou kadarn, Iwerzon, bet kouezet
Ken izel, ‘mañ dirag an oll-ved souezet
O paouez adkavoud he frankiz a wechall.

Ha gand eun nerz nevez, bremañ he c’hoarezed
Cymru ha Skos, ha Breiz, ha memez kernewall
A aoz ivez, dindan bleinadur ar varzed,
An emgann meur hab laz o rento dishual.

Mae 1912.